

Kabinetsappreciatie voorstel voor hoofdlijnen Arbeidsmarkt en scholing

Het kabinet hecht eraan dat er in het Klimaatakkoord naast afspraken die gericht zijn op CO₂-reductie in alle sectoren, ook goede afspraken worden gemaakt die inspelen op de uitdagingen rond arbeidsmarkt en scholing. Juist de uitwerking van dit thema is belangrijk in het licht van een eerlijke transitie, waartoe ook het Verdrag van Parijs oproept. Om die reden heeft het kabinet naast de sectortafels een taakgroep ingesteld om specifiek op dit punt afspraken in het Klimaatakkoord voor te bereiden. De basis van het werk van de taakgroep is het advies "Energietransitie en werkgelegenheid: Kansen voor een duurzame toekomst" dat de Sociaal-Economische Raad (SER) op verzoek van het kabinet op 19 april jl. heeft uitgebracht. Op basis van het SER-advies heeft de taakgroep gesprekken gevoerd met de sectortafels en de acties geïdentificeerd in het voorstel voor hoofdlijnen van een Klimaatakkoord.

Om tot goede afspraken over de uitdagingen rond arbeidsmarkt en scholing te komen, zal de taakgroep in overleg met de sectortafels op een aantal punten een verdere concretiseringslag moeten maken van het voorstel dat zij hebben opgeleverd. Hieronder wordt daartoe allereerst een korte samenvatting gegeven van dit voorstel. Vervolgens wordt geschetst hoe het kabinet aankijkt tegen de verdere operationalisering van dit voorstel in het Klimaatakkoord en daarmee de vragen die het kabinet nog aan de taakgroep wil meegeven. De uitkomsten daarvan zullen in het Klimaatakkoord worden meegenomen.

Samenvatting voorstel voor hoofdlijnen Arbeidsmarkt en scholing

De taakgroep Arbeidsmarkt en scholing adviseert de sectortafels en het Klimaatberaad vanuit een integraal kader over afspraken en uitvoeringsprogramma's en draagt structurele oplossingen aan. Het integrale kader dat de taakgroep daarbij hanteert komt voort uit het SER-advies. Dit SER-advies is tot stand gekomen in een ad-hoc commissie waaraan naast werkgevers en werknemers ook vertegenwoordigers van natuur- en milieuorganisaties deel hebben genomen. Voor het advies is gebruikgemaakt van een analyse van het Planbureau voor de Leefomgeving naar de regionale arbeidsmarkteffecten van de transitie. Voor de taakgroep zijn de uitgangspunten en de zeven handvatten die in dat advies worden geboden integraal van toepassing in de adviezen die zij geeft.

De uitgangspunten die de taakgroep hanteert, zijn:

- Werkgevers en werkenden hebben ieder een eigen verantwoordelijkheid om in te spelen op veranderingen in de arbeidsmarkt en beroepseisen.
- Het Rijk heeft vanuit het publieke belang en als aanjager van de transitie een bijzondere verantwoordelijkheid.
- Additionele middelen zijn nodig om aanpassingsprocessen als gevolg van de transitie mogelijk te maken.
- Het aanpassingsvermogen van arbeidsmarkten en de toekomstige aanbod- en vraagontwikkelingen van onderwijs- en scholingsprogramma's moeten meewegen bij de keuze en timing van maatregelen.
- De kwaliteit van (nieuwe) banen moet op orde zijn.

Hieronder worden de zeven handvatten die de taakgroep hanteert kort toegelicht.

Integrale Human Capital agenda's

Bij de voorbereiding voor het Klimaatakkoord is het wenselijk om rekening te houden met de arbeidsmarktaspecten van voorgestelde maatregelen. Daarnaast is het aan te bevelen om landelijke afspraken en regionale actieplannen te maken om het organiserend vermogen in het beroepsonderwijs te ontwikkelen en te versterken. Deze actieplannen dienen aan te sluiten op de gezamenlijke beleidsinstrumenten van werkgevers- en werknemersorganisaties.

Vertaling in regionaal-economische agenda's

Geïdentificeerde werkgelegenheidskansen en arbeidsmarktknelpunten moeten worden doorvertaald naar een regionale aanpak. De regionale initiatieven moeten bij elkaar opgeteld leiden tot het behalen van de nationale doelen. Daarnaast moeten de initiatieven onderdeel zijn van de bredere regionaal-economische agenda's zoals die bijvoorbeeld worden ontwikkeld door Economic Boards en regionale ontwikkelingsmaatschappijen. Regionaal arbeidsmarkt- en werkgelegenheidsbeleid

dient uiteraard ook aan te sluiten bij sectorale activiteiten zoals cao's, acties van O&O-fondsen en sociale plannen.

Onderwijs, scholing en leercultuur

Het onderwijs en scholingsaanbod zou beter kunnen aansluiten op de extra arbeidsvraag voortvloeiend uit de transitie. Beroepsonderwijs dient flexibel en vraaggericht te zijn, en speelt een cruciale rol in het leven lang ontwikkelen. In de hele onderwijskolom moet aandacht zijn voor nieuwe beroepseisen en specifieke, op de transitie ingerichte, opleidingstrajecten. Het wiel hoeft hierbij niet opnieuw uitgevonden te worden, omdat er kan worden aangesloten bij bestaande trajecten.

Inclusief

Inclusiviteit is een belangrijk begrip voor de uitdagingen rond arbeidsmarkt en scholing. Het beschikbare arbeidspotentieel dient beter benut te worden. Mensen kunnen bijvoorbeeld gefaciliteerd worden als ze meer uren willen werken. Ook kunnen mensen met een arbeidsbeperking dankzij de inzet van nieuwe technologieën complexer werk doen.

Arbeidsomstandigheden, sociaal overleg en arbeidsvoorwaarden

In nieuwe sectoren is er net als in bestaande sectoren behoefte aan goede arbeidsomstandigheden, arbeidsvoorwaarden en medezeggenschap. Het is belangrijk dat sociale partners ook in deze nieuwe sectoren de noodzakelijke sociale infrastructuur tot stand brengen. Bij nieuwe technologieën en werkgelegenheid moeten de arbeidsomstandigheden op een hoog niveau liggen. Van-werk-naar-werk mobiliteit kan eenvoudiger gemaakt worden door aandacht te hebben voor andere typen dienstverbanden of aanpassing van de rechtspositie.

Beter zicht op arbeidsmarktontwikkelingen

Er is behoefte aan beter zicht op de arbeidsmarktgevolgen die de transitie met zich meebrengt. Het gaat hierbij zowel om het monitoren van feitelijke ontwikkelingen als om het in kaart brengen van toekomstige arbeidsmarktbehoeften en -knelpunten.

Opvangen van werkgelegenheidsverlies

Er is nadrukkelijk aandacht nodig voor de werknemers die hun baan dreigen te verliezen als gevolg van de energietransitie. Via loopbaanadvies, opleidingsbudget en intersectorale mobiliteit kan worden voorbereid op werkgelegenheidsverlies. Het verbod op de productie van elektriciteit met kolen is een voorbeeld van een maatregel die werkgelegenheidseffecten kan hebben. Mochten centrales sluiten, dient dat op een sociaal verantwoorde manier voorbereid te worden. Voorgesteld wordt in deze context om een "kolenfonds" op te zetten voor werknemers die langdurig werkloos dreigen te worden.

Vanuit dit integrale kader heeft de taakgroep Arbeidsmarkt en scholing de afgelopen periode het gesprek gevoerd met de sectortafels over deze problematiek. Dat heeft een eerste analyse opgeleverd van een aantal specifieke aandachtspunten voor het Klimaatakkoord en de afzonderlijke tafels, maar ook een aantal opgaven die in het vervolg uitgewerkt moeten worden.

Richting van het kabinet voor concretisering

Het kabinet is de taakgroep dankbaar voor het werk dat de afgelopen maanden is gedaan en het voorstel dat is opgeleverd. Het voorstel van de taakgroep biedt handvatten voor alle partijen die betrokken zijn bij het tot stand komen van het Klimaatakkoord om de uitdagingen op het terrein van arbeidsmarkt en scholing aan te pakken. Daarmee vormt het voorstel een onmisbare basis voor de gesprekken aan de verschillende sectortafels over dit thema. De taakgroep zal ook in de komende periode een belangrijke rol moeten spelen bij het aanjagen en ondersteunen van de sectortafels bij het maken van afspraken op het terrein van arbeidsmarkt en scholing.

In grote lijnen deelt het kabinet de analyse van de taakgroep over de relatie tussen de transitie en de ontwikkeling van de arbeidsmarkt. Het voorstel wijst terecht op meerdere belangrijke uitgangspunten, randvoorwaarden en opgaven voor het slagen van de transitie, waaronder de beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerde werknemers en het goed organiseren van de

opbouw en afbouw van economische activiteiten. Het kabinet onderschrijft ook dat nieuw werk dat ontstaat als gevolg van de transitie aan dezelfde wettelijke eisen moet voldoen als bestaand werk.

Het kabinet is van mening dat alle betrokken partijen - overheid, werkgevers, werknemers, onderwijsinstellingen en anderen - nodig zijn om vroegtijdig te anticiperen op potentiële knelpunten bij de transitie. Een aandachtspunt daarbij is de fasering. Op de korte termijn is het vinden en kwalificeren van voldoende nieuwe arbeidskrachten noodzakelijk, net als het opvangen van sociale risico's en het borgen van de kwaliteit van arbeid.

De taakgroep pakt de handschoen op voor wat betreft de integrale human capital agenda's en de regionaal-economische agenda's. Het doel daarbij is de totstandkoming van een concrete sectorale of regionale uitvoeringsagenda voor elke sectortafel. Het kabinet vraagt alle sectoren in de tweede helft van dit jaar, in overleg met de taakgroep, afspraken te maken over een dergelijke agenda of aanpak. Hiervoor kan worden aangesloten bij bestaande initiatieven en acties. Via de human capital agenda van de Topsector Energie en het Techniepact zijn bijvoorbeeld al veel activiteiten geïnitieerd waarbij kan worden aangesloten. Het kabinet heeft de Kamer eerder geïnformeerd over de inzet van de stakeholders voor het Techniepact voor 2018-2020, waarin klimaat, energie en duurzaamheid expliciet als thema's worden genoemd¹. De transitie komt ook terug in de experimentele regeling MKB Idee, die het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat is gestart in het kader van het Techniepact en het MKB Actieplan.

Een ander onderwerp dat het voorstel aankaart, is het belang van onderwijs en een leven lang ontwikkelen. Het kabinet heeft de Tweede Kamer op 27 september jl. geïnformeerd over de ambitieuze agenda op dit terrein². De agenda is een gezamenlijke aanpak van het kabinet, sociale partners, O&O-organisaties, onderwijsinstellingen, uitvoeringsorganisaties en andere betrokkenen. Onderdeel is een meerjarig actiegericht programma, met als ambitie de eigen regie van mensen te versterken. Het kabinet wil met het programma onder andere inzichtelijk maken welke scholingsmogelijkheden mensen hebben, zodat zij makkelijker zelf de regie kunnen nemen. Daarnaast is het doel om te stimuleren dat iedereen een individueel leer- en ontwikkelbudget tot zijn of haar beschikking heeft. In deze context werkt het kabinet aan een uitgavenregeling voor een publiek individueel leer- en ontwikkelbudget. Hiervoor zijn de middelen die vrijvallen door de voorgenomen afschaf van de fiscale aftrek voor scholingsuitgaven (€ 218 miljoen) gereserveerd. De rol van het kabinet is verder om de juiste randvoorwaarden te bieden. Dit kan door goede ondersteuning, versterking van de leercultuur in kleine bedrijven en bevordering van een flexibel onderwijsaanbod. In de brief van 27 september staan zodoende verschillende maatregelen die goed aansluiten bij analyse van de taakgroep. Het kabinet verzoekt de taakgroep deze maatregelen in het kader van het Klimaatakkoord te plaatsen en vanuit die optiek over de richting die het kabinet heeft neergezet nader te adviseren.

Daarnaast markeert het voorstel van de taakgroep terecht dat de transitie de arbeidsmarktkrapte in een heel aantal sectoren en regio's kan vergroten, en dat dit gevolgen kan hebben voor de snelheid van de transitie. Het kabinet gaat in op deze problematiek in de brief "Aanpak krapte op de arbeidsmarkt"³ en de eerder genoemde brief over het Techniepact. Daarbij wordt beschreven hoe arbeidsvraag en -aanbod nationaal en regionaal beter op elkaar aan kunnen sluiten. Door de werking van de arbeidsmarkt structureel te versterken, kunnen we als samenleving ook beter omgaan met de veranderende arbeidsmarkt en dus ook de transitie. Met het programma 'Matchen op Werk' versterkt het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid bijvoorbeeld samen met de landelijke en regionale partners, de gecoördineerde werkgeversdienstverlening in de arbeidsmarktregio's. Op het gebied van inclusiviteit is het van belang om te verwijzen naar lopende programma's die gericht zijn op het aan de slag krijgen van groepen waarvan bekend is dat ze het moeilijk hebben op de arbeidsmarkt. Het actieplan Perspectief voor vijftigplus⁴ ondersteunt vijftigplussers in hun zoektocht naar werk, en heeft tegelijk als doel de terughoudendheid bij werkgevers terug te dringen. Het programma Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt⁵ richt zich op Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond en asielstatushouders. Werk speelt

¹ Kamerstuk 32 637, nr. 320.

² Kamerstuk 30 012, nr. 92.

³ Kamerstuk 29 544, nr. 833.

⁴ Kamerstuk 29 544, nr. 763.

⁵ Kamerstuk 29 544, nr. 821.

daarbij een centrale rol. Ook op deze punten vraagt het kabinet de taakgroep om advies over de acties die het kabinet inzet, gezien vanuit het kader van het Klimaatakkoord.

Een casus in de transitie die in het oog springt ten aanzien van concrete uitdagingen rond werkgelegenheid, is het verbod dat het kabinet instelt voor elektriciteitsproductie met kolen. Het is duidelijk dat dit verbod mogelijk ook werkgelegenheidseffecten heeft, zowel bij centrales zelf alsook in de steenkoolketen. In het SER-advies en ook in het voorstel voor hoofdlijnen wordt voorgesteld dat de overheid passende voorzieningen in zou moeten stellen waarmee werkgelegenheidseffecten opgevangen kunnen worden. Het kabinet herkent dat er eventueel werkgelegenheidseffecten kunnen optreden als gevolg van het verbod op elektriciteitsproductie met kolen. De aard en omvang van deze effecten zijn op voorhand echter niet zondermeer duidelijk. Bovendien is de vraag in hoeverre deze effecten wezenlijk anders zijn dan veranderingen die in de brede in de economie en de arbeidsmarkt zullen optreden als onderdeel van de transitie. Het kabinet zet bewust in op een geleidelijke transitie. Het verbod op elektriciteitsproductie met kolen kent een lange overgangperiode, die er onder andere voor bedoeld is om alle betrokken partijen de tijd te geven om zich voor te bereiden op de gevolgen van het verbod. Dit geldt vanzelfsprekend ook voor de betrokken bedrijven in hun rol als werkgever, en voor werknemers zelf. Alle partijen zullen in eerste instantie vanuit hun eigen verantwoordelijkheid moeten inspelen op de veranderingen die door het verbod optreden, door middel van omscholing en het realiseren van van-werk-naar-werk trajecten. De overheid heeft een rol in het creëren van noodzakelijke randvoorwaarden, zoals ook aangegeven in de Kamerbrief Leven Lang Ontwikkelen. Het kabinet ziet echter ook dat de specifieke casus in de steenkoolketen bijzondere aandacht verdient om zicht te krijgen op dergelijke aspecten in de transitie, en wil om die reden samen met de vakbonden en andere partijen onderzoeken wat de werkgelegenheidseffecten zijn van het stoppen van elektriciteitsproductie met kolen. Ook vraagt het kabinet aan de taakgroep Arbeidsmarkt en scholing verder te bezien of er knelpunten zijn die belemmeren dat mensen met het risico op baanverlies door de transitie, zich blijven ontwikkelen en eventueel overstappen naar een andere sector.

Vervolgstappen

Zoals gezegd hecht het kabinet eraan dat in het Klimaatakkoord goede afspraken worden gemaakt over de uitdagingen rond arbeidsmarkt en scholing in de transitie. Het werk dat de taakgroep op basis van het SER-advies in de eerste helft van dit jaar gedaan heeft, biedt hiervoor een goede basis. De taakgroep zal ook in de tweede helft van het jaar een rol spelen in het aanjagen en ondersteunen van de sectortafels bij het maken van afspraken over een sectorale aanpak. Daarnaast heeft het kabinet zoals hierboven beschreven ook een aantal specifieke punten waarover advies van de taakgroep gevraagd wordt. Deze vragen sluiten aan bij het uitgangspunt van het kabinet dat arbeidsmarktuitedagingen van de transitie moeten worden ingebed in breder kabinetsbeleid. Ook sociale partners, de SER, onderwijsinstellingen en andere maatschappelijke partijen hebben in dat kader een rol bij de ontwikkeling van de juiste vaardigheden en competenties.